

John Olmsted

Achter de linies.

**De oorlogsherinneringen van
Jedburgh-officier John Olmsted.**

Vertaald en bewerkt door dr. Coen Hilbrink

© 2024 Dr. Coen Hilbrink

Nedvision

Nedvision Publishing, Assen, Nederland

nedvision.com info@nedvision.com

ISBN 9789083309170

Basislay-out: Dick van der Zee

Gedrukt in de Europese Unie.

Fotobronnen omslag: Coen Hilbrink

Alle rechten voorbehouden. Geen enkel deel van dit boek mag worden gereproduceerd of verzonden in welke vorm dan ook of op welke manier dan ook, elektronisch of mechanisch, inclusief fotokopiëren, opnamen of via enig systeem voor het opslaan en ophalen van informatie, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Verzoeken om toestemming voor het maken van kopieën van enig deel van het werk moeten worden gemaild naar info@nedvision.com.

John Olmsted

Achter de linies.

De oorlogsherinneringen van
Jedburgh-officier John Olmsted.

Bij **Hooge Hexel** ligt het afwerperterrein ‘De Piksen’ waar Olmsteds commando ‘Dudley’ op 12 september 1944 is gedropt. Hij en zijn makkers Henk Brinkgreve en John Austin werden er verwelkomd door de gewapende verzetsgroep van ‘Evert’ Lancker.

Op een steenworp ten westen van het dorp **Zenderen** stond Huize ‘Lidwina’, hoofdkwartier van de Twentse Knokploegen, waar Olmsted en zijn twee makkers naartoe verhuisden.

Bij het dorp **Losser** werd op 5 maart Henk Brinkgreve doodgeschoten.

Op de Geldersedijk in **Hattem**, bij **Zwolle**, werd op 4 april 1945 John (‘Bunny’) Austin doodgeschoten.

Enkele kilometers ten westen van de spoorbrug van **Arnhem** naar **Nijmegen** werd Olmsted door mannen van de 101ste Amerikaanse Airborne Divisie de Rijn overgevoerd en naar **Nijmegen** gebracht. Mogelijk gemaakt door de verzetsactie Pegasus 2.

Inhoud:

Voorwoord	7
De Betuwe, november 1944	15
Najaar 1943, North Carolina – Schotland	21
Londen, januari 1944	25
Milton Hall	30
Maart-April 1944, wachten op D-Day	36
Mei 1944, de laatste voorbereidingen	40
Mei 1944, spelevaren in Schotland	42
Geen D-Day voor ons	45
September 1944, naar Nederland!	48
Landing in Overijssel	51
De knokploegen op Huize Lidwina	59
De Duitse aanval op Huize Lidwina	65
Bij Juninck in Saasveld	70
Oktober 1944, de tocht naar Enter	79
De Koerdam bij Enter	81
November 1944, van Twente naar Salland	88
Het hoofdkwartier in Heeten	92
De tocht naar Ede	97
Pegasus 2	106
Biografie John Olmsted	123
Monumenten	125
Een notitie in een logboek van 11 september 1944	129
Noten	132
Appendix A	136

All the best
to Coen and
the Hilbrink -
(Please remember
the story is my
recollection of what
happened and was
never edited, cut
or corrected from
my initial scribbles
written in the Spring
of 1946.

Good luck!
John M. (Pappy)
Olmsted

Manuscript 'Olmsted'.

Voorwoord

Drie grijze rechthoeken. Op de kruin van de zachtgroene glooiing naar het dorp vallen ze nauwelijks op. Als de laatste herfstbladeren zijn gevallen kun je ze ook al van veraf zien. Drie stenen bladzijden, zes meter hoog. Honderden namen en een gedicht.

Woorden in graniet gebeiteld laten de lezer hier afdalen naar een verleden dat niet verloren mag gaan. Voor elk van de bladzijden staat een mensfiguur. Twee mannen en een vrouw. Haar ogen zijn gesloten, haar handen gevouwen. Naast haar kijkt een man strak voor zich uit de wijde vlakte in, zijn bovenlijf ontbloot, de handen rustend op zijn dijen. Lege handen. De andere man lijkt in gedachten. Zijn stengun houdt hij strak langs het lijf. De vinger aan de trekker.

Toen 't land werd onderdrukt
Geplunderd uitgemoord
Hebben ze alleen naar de Innerlijke stem gehoord
Hoezeer bedreigd gejaagd
Bekneld in wreedsten nood
Volgden zij slechts een weg
Hun trouw tot in den dood

Het zijn geen woorden van onze tijd. De dichter schreef ze kort na de oorlog op, in een tijd van grote woorden, grote verhalen, grote politieke en godsdienstige idealen. Veel later pas zijn geschiedschrijvers zich serieus gaan verdiepen in wat er nu eigenlijk precies met hun land is gebeurd in die vijf oorlogsjaren, van mei 1940 tot mei 1945.

De mensen achter de vierhonderdzeventig namen op het Provinciaal Verzetsmonument in Markelo vormden tijdens de Duitse bezetting geen 'gemeenschap'. Geen de hele provincie Overijssel omvattend collectief. Ze waren, veelal onwetend van elkaars bestaan, in kleine groepjes en netwerken actief. Illegaal, tegen de verordeningen en maatregelen van de bezetter in. Dat ze zich hierbij niet hebben laten regeren door hun angst en dit met de dood hebben moeten bekopen, was hun belangrijkste gemeenschappelijke kenmerk.

Oorlog en bezetting doen in iedere samenleving nieuwe tegenstellingen, nieuwe bevolkingscategorieën ontstaan. De Duitse bezetting trof het hele land en volk, maar niet overal en iedereen in gelijke mate. De ‘mensen van het verzet’ vormden in de Nederlandse samenleving van die dagen alleen al door hun geringe aantal een bijzondere categorie. Zij werden prooi van de bezetter en zijn Nederlandse helpers. Niet – zoals hun joodse medeburgers – als exemplaren van een mensensoort die moest worden uitgeroeid, maar als gevolg van persoonlijke keuzes. Ze werden bedreigd om wat ze deden, als individu, niet als lid van een bevolkingsgroep.

Wie van deze mensen uit de greep van de Sicherheitsdienst wist te blijven, kon de bezetting overleven in de illegaliteit, de ‘schemersamenleving’ waarin de commando’s John Olmsted, Henk Brinkgreve en John Austin belandden, toen ze in het najaar van 1944 vanuit Engeland in het oosten van Nederland werden gedropt, niet ver van ‘Huize Lidwina’ bij het dorp Zenderen. Mijn familie woonde daar. Dit huis met zijn lommerrijke tuin en prachtige, grote vijvers hebben ‘de Duitsers’ in de vroege ochtend van zaterdag 23 september 1944 overvallen. Mijn vader en grootvader zijn daarbij doodgeschoten. Voordat ze werd opgeblazen zijn er hun met benzine overgoten lichamen ingelegd.

De nacht ervoor had John Olmsted op een boerderij in de buurt doorgebracht. Toen hij de volgende morgen samen met zijn makkers terugliep naar de villa hoorde hij daar vrachtwagens de weg af komen ronken en kort daarna het geknal van vuurwapens. Anderhalf jaar later schreef Olmsted in zijn verslag:

‘Minutenlang was er hevig geweervuur. Coen Hilbrink werd onmiddellijk gedood en Dick Ruiten, een andere jongen van ons, gevangen genomen nadat hij door een kogel was getroffen. Coens vader werd niet direct doodgeschoten, maar eerst langdurig ondervraagd. Pas toen hij ook na mishandelingen bleef weigeren iets te zeggen werd hij gefusilleerd. De meisjes liepen wel enkele klappen op, maar mochten na een kort verhoor gaan. Henk, Bunny en ik hielden het voor gezien en haastten ons terug naar de boerderij waar we hadden overnacht.’

De overval op Huize Lidwina werd mogelijk door het verraad van Ria Hermans, de vriendin van de verzetsleider 'Evert' Lancker. Bij hem waren Olmsted en zijn kameraden twaalf dagen eerder gedropt, maar waren kort daarop tot Lanckers groot ongenoegen naar de verzetsleider van Lidwina, Johannes ter Horst, vertrokken, toen bleek dat Lanckers verzetscontacten te beperkt waren om zaken zoals de verspreiding van op diens afwerperterrein gedropte wapens goed te regelen. Ter Horst zelf werd op vrijdag 22 september in Almelo aangehouden en na een schietpartij daar gearresteerd.

De volgende morgen vroeg werd Ria Hermans opgepakt nadat de Duitse politie bij Johannes ter Horst een briefje had gevonden met haar schuiladres. Om haar leven te redden bracht zij na te zijn verhoord een Duits overvalkommando naar Huize Lidwina. Ze was er eerder met Lancker geweest voor een bespreking met Ter Horst en de zijnen en wist dus dat daar het hoofdkwartier van de Twentse Knokploegen¹ was gevestigd.

Lanckers overleg met Ter Horst lag in de lijn van de verandering van het karakter van het verzet in de zomermaanden van 1944. Vanuit Londen had koningin Wilhelmina 'het gewapend verzet' laten weten dat ze het wenste te zien samengevoegd in een ondergronds leger: de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten (NBS). Haar schoonzoon prins Bernhard, samen met haar naar Engeland gevlucht, zou daarvan de opperbevelhebber moeten worden.

Wilhelmina's besluit was gefundeerd op hoge ambities aangaande haar eigen positie na haar terugkeer in bevrijd Nederland en getuigde van een 'betreurenswaardige domheid'. De wil tot het organiseren van verzet was de voorgaande jaren opgekomen bij mensen in bezet gebied die elkaar goed genoeg kenden om te kunnen worden vertrouwd. En nu zouden hun verzetsgroepen, gevormd op deze cruciale basis, opeens moeten gaan overleggen en samenwerken met mensen met wie ze geen verzetsverleden gemeen hadden. Wilhelmina's opdracht tot samenvoeging van 'gewapend verzet' maakten hen dan ook in hoge mate kwetsbaar voor infiltratie en verraad. Met alle fatale gevolgen van dien. Zo ook voor mijn vader en grootvader en hun familie.

Mijn vader was onderwijzer. De laatste oorlogszomer, weet ik van mijn moeder, fietste hij elke middag uit school van Almelo naar Huize Lidwina bij Zenderen om daar melk van ‘de boer’ te halen en zijn vader te bezoeken. Die was er na het overlijden van mijn oma blijven wonen. Enkele maanden na haar begrafenis vond mijn grootvader het goed dat zijn zoon Cor het huis tot hoofdkwartier van het verzet maakte. Nu en dan nam mijn vader op de terugweg naar Almelo voor hem fietstassen vol bonkaarten en andere distributiebescheiden voor onderduikers mee. De verzetsgroepen hadden die bij overvallen op distributiekantoren en gemeentehuizen buitgemaakt. Op gezette tijden kwam iemand de spullen ophalen. Mijn vader verstopte die in een kast onder de trap. Dat wist mijn moeder wel, niet wat er in de dozen zat. De huisarts kennelijk wel, want toen mijn moeder van mij was bevallen, zei deze tegen haar, dat mijn vader, nu hij twee kleine kinderen had, maar beter niet meer zulke gevaarlijke dingen kon doen. Over mijn opa weet ik alleen dat hij een keer met een sabotagegroep is mee geweest naar Almelo om daar in de wijk De Riet een Duitse goederentrein te laten ontsporen. ‘Gestorven voor het vaderland?’ ‘Trouw tot in den dood?’ ‘Hun leven geofferd voor geweten en mensenwaarde?’ ‘Makkers?’ ‘Kameraden?’ Grote woorden. Ze passen in denken dat voorkomt uit gevoelens van respect. Ze getuigen van een houding tegenover de doden. Dat mijn vader een ‘held’ was, kreeg ik pas te horen van mijn stiefvader, toen ik een jaar of tien was. Ik voelde me er een beetje bijzonder door. ‘Ik weet niet precies wat je vader deed voor het verzet’, antwoordde mijn moeder, toen ik haar veertig jaar later bij mijn onderzoek voor mijn proefschrift details vroeg over wat hem bij Lidwina is overkomen.

‘Hij was een vriendelijke man’, je vader, zei John Olmsted ‘Iemand om bevriend mee te raken’. Hij schonk me het manuscript van zijn oorlogsmemoires. Een geschenk uit de hemel. Dat was in mei 1985. Op een boerenerf bij het Overijsselse Saasveld was ik getuige van een ontroerend weerzien. Minutenlang drukten daar de Amerikaanse oud-officier John Olmsted en de Twentse boer Antoon Juninck elkaar hevig geëmotioneerd aan het hart. Ruim veertig jaar daarvoor, op 15 oktober

1944, was kapitein Olmsted samen met zijn teamgenoten en een paar mannen van de Knokploegen tegen de avondschemering bij Juninck weggefietsd, op weg naar een nieuwe schuilplaats. Bijna vijf weken later was hij een van de ongeveer honderdveertig geallieerde militairen, die zich in Lunteren op de Veluwe hadden verzameld voor de crossing-operatie 'Pegasus 2'. Na een dramatische tocht door de bossen van de Velwezooom slaagden slechts zeven mannen, onder wie Olmsted, erin de Rijnoever bij Renkum te bereiken. Daar werden ze op maandagavond 20 november door strijdmakers van de 101ste Amerikaanse Airborne Divisie opgehaald en over de frontrivier in veiligheid gebracht. Met zijn Nederlandse vriend Henk Brinkgreve en de Ierse radio-telegrafist John Patrick Austin vormde Olmsted het Jedburgh-team 'Dudley' voor Operatie 'Poaching'. De 'Jedburgh Mission' was een geallieerde militaire operatie, genoemd naar de landstreek Jedburgh in Schotland.² De opzet van de onderneming was dat meer dan honderd groepjes speciaal daarvoor opgeleide commando's aan de vooravond van de invasie in Normandië boven bezet gebied zouden worden afgeworpen. Elk team bestond uit twee officieren en een radiotelegrafist van lagere rang. Ze moesten in Frankrijk, maar ook in België en Nederland, de bewapening van het verzet organiseren en in gereedheid brengen voor een guerrilla-oorlog op grote schaal tegen de Duitsers. De nadruk moest daarbij liggen op het bemoeilijken van Duitse troepenbewegingen door sabotage van verbindingen, zoals wegen, spoorlijnen en dergelijke.

De hele operatie was een gezamenlijke onderneming van de Amerikaanse, Britse en Franse geheime diensten (OSS, SOE en BCRA³). In de nacht van 11 op 12 september 1944 was de commando-eenheid voor Operatie 'Poaching' bij Wierden in Overijssel gedropt om contact te zoeken met het verzet in deze provincie. Samen met dat verzet zouden Brinkgreve en de zijnen steun moeten geven aan de grote geallieerde luchtlandings-operatie Market Garden, die zes dagen na hun landing op Nederlandse bodem, op zondag 17 september, van start zou gaan. Negen dagen hielden de Britse Airbornes bij Arnhem een klein gebied ten noorden van de Rijn bezet, maar de geallieerde opmars vanuit het zuiden

stokte en kwam in de Betuwe tot stilstand. Het bruggenhoofd moest worden opgegeven en de Slag om Arnhem was geëindigd in een nederlaag voor de geallieerden. Het zou nog een half jaar duren voor de Duitsers ten noorden van de grote rivieren voor een nieuwe geallieerde aanval moesten wijken.

Henk Brinkgreve, John Olmsted en John Austin zaten in de val. Als het verst naar het noorden gedropte Jedburgh-commando moesten zij zich instellen op de nieuwe militaire situatie in Nederland. Die was geheel anders dan zij en hun superieuren zich bij hun vertrek uit Engeland hadden voorgesteld. Na twee maanden viel het team uit elkaar. Olmsteds makkers sneuvelde beiden in Overijssel, kort voor de Bevrijding.

De Ier John Patrick Stanley 'Bunny' Austin was achttien toen hij zich als vrijwilliger meldde bij het Engelse leger, waar hij op eigen verzoek werd opgeleid tot parachutist en radio-operator. Twee maanden na de overval op Huize Lidwina werd hij in Lemelerveld tijdens een opsporingsactie van de Sicherheitsdienst aangehouden en gearresteerd. Hij werd overgebracht naar de gevangenis in Zwolle en op 4 april 1945 bij Hattem aan de IJssel gefusilleerd.

Een maand eerder, op 5 maart, sneuvelde Henk Brinkgreve bij een boerderij bij Lossler in een gevecht met soldaten. De nacht daarvoor had hij overnacht in het zomerhuisje waar mijn moeder, mijn zusje en ik waren ondergedoken.

John Olmsted ontsnapte in november naar bevrijd gebied. Ik ontmoette hem, toen hij op uitnodiging van de gemeente Borne naar Nederland kwam om de veertigste viering van Bevrijdingsdag mee te maken. We hadden heel wat te bespreken, over zijn dramatische zwerftocht door Overijssel en de dagen die hij met zijn makkers op het hoofdkwartier van de Twentse Knokploegen bij Zenderen doorbracht. Daar had hij mijn vader en grootvader ontmoet, kort voordat zij bij de Duitse overval op de villa werden doodgeschoten. Bij ons afscheid vertelde ik John dat ik begonnen was aan een proefschrift over de illegalen, mensen met wie hij twee maanden lang was opgetrokken. Hij gaf mij toen het manuscript dat hij ten tijde van de repatriëring op de

boot naar de Verenigde Staten had geschreven. Het bleek een verslag te zijn van zijn ervaringen vanaf zijn aanmelding als vrijwilliger voor de 'Jedburgh Mission' in North Carolina tot zijn terugkeer in Londen na zijn geslaagde crossing over de Rijn. Olmsted laat ons met de ogen van een jonge Amerikaanse officier kijken naar een van de schokkendste episodes uit onze vaderlandse geschiedenis. Het zijn de ogen van een buitenstaander, die tegelijkertijd in het centrum staat van de gebeurtenissen. Met warmte, humor en gevoel voor het detail gunt hij ons een fascinerende blik op het bezette Nederland in de herfst van 1944. Olmsteds bijzondere positie van beschouwer en deelnemer maakt dit boek dan ook tot een uniek historisch document.

Dr. Coen Hilbrink

*Provinciaal Verzetsmonument Overijssel Markelo
(Gouwenaar, CC0, via Wikimedia Commons)*